

Г. О. Сукрушева
викладач кафедри фінансів і кредиту
Харківського інституту фінансів
Українського державного університету фінансів
та міжнародної торгівлі

УДК 336.145.2

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ФУНКЦІЙ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ З ПОКАЗНИКАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ

Розглянуто взаємозв'язок функцій місцевих фінансів з показниками соціально-економічного розвитку території, доведено, що оцінка ефективного управління місцевими фінансами залежить від рівня основних показників соціально-економічного розвитку.

Ключові слова: місцеві фінанси, функції місцевих органів самоврядування, показники ефективності, регулювання, розподіл, стимулювання, контроль.

Місцеві фінанси відіграють важливу роль в економічному та соціальному середовищі країни. Це питання вимагає ґрунтовного опрацювання, розпочати яке необхідно з розгляду складу місцевих фінансів. До місцевих фінансів згідно з законами України відносяться місцеві бюджети та фінанси підприємств комунальної власності. Особливого розгляду потребують функції, які виконують місцеві фінанси, на основі яких можна стверджувати про ефективну або неефективну діяльність органів місцевого самоврядування та органів верховної влади в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій вказує на необхідність визначення взаємозв'язку між функціями місцевих фінансів та оцінкою соціально-економічного розвитку території, оскільки єдиного підходу у формуванні дієвого механізму у сфері оцінки розвитку окремих регіонів не існує.

Так, В. Падалка, Н. Красноступ і В. Крапивка, З. Мацук і В. Хлівний аналізують формування й оптимізацію структури доходів та видатків місцевого бюджету за допомогою економетричних методів [5]. К. Павлюк, Ц. Огонь, М. Кульчицький і З. Перун вивчають питання вдосконалення організації виконання бюджетів за рахунок застосування програмно-цільового методу бюджетування [3; 4]. В. Зайчикова, О. Кириленко, І. Луніна, С. Слухай досліджують питання формування регіональної фінансової політики та доходів місцевих бюджетів [2].

Метою статті є визначення основних показників, що характеризують розвиток території, прослідкувати їх з точки зору зв'язку основними функціями місцевих фінансів.

Із набуттям незалежності в Україні розпочалося відновлення та удосконалення системи взаємодії центральних та місцевих органів влади, найбільшим надбанням сучасного періоду розвитку місцевих фінансів є впровадження Бюджетного кодексу, де закріплюються законодавча регламентація функціонування бюджетної системи України, місцевих бюджетів, системи оподаткування і місцевих податків і зборів, бюджетного регулювання і порядку надання бюджетних трансфертів; формування механізму зацікавленості органів місцевої влади у збільшенні доходів як державного, так і місцевих бюджетів.

Розвиток бюджетних відносин пов'язують з появою держави, але пройшло багато часу, перш ніж бюджет став невід'ємним атрибутом держави, а необхідність

його формування була усвідомлена людьми. Цьому передували тривала еволюція товарно-грошових відносин, вироблення системи збирання і витрачання державних доходів, забезпечення виконання державою важливих функцій, фінансування соціально-економічного розвитку країни [2].

На рис. 1 визначені основні функції місцевих фінансів. Необхідно на них зупинитися більш детально. Розподільча функція відіграє важливу роль у розподілі та перерозподілі коштів місцевої громади, за її допомогою можна оцінити якість надання суспільних послуг в умовах нестачі коштів, правильний розподіл фондів фінансових ресурсів дозволяє раціонально їх використовувати, що неодмінно позитивно впливатиме на такі важливі складові суспільного життя, як охорона здоров'я, освіта, надання послуг у сфері житлово-комунального господарства та інше, оцінити рівень ефективності виконання розподільчої функції за допомогою розрахунків демографічних, міграційних, показників, також збільшення чи зменшення видатків на душу населення регіону.

Другою за значущістю функцією є контрольна функція. За її допомогою в окремому регіоні і в державі в цілому можна досягти високих рівнів д:у сфері економічної безпеки. Необхідно відмітити, що на цьому етапі система контролю за витрачанням бюджетних коштів та фінансова дисципліна в Україні має великі проблеми, тому впровадження ефективного та вчасного контролю при розподілі, перерозподілі та витрачанні коштів місцевих фінансів призведе до поліпшення фінансової дисципліни в окремому регіоні. Оцінити ефективність проведення контрольних заходів у регіоні можливо за допомогою розрахунку показників: рівень економічної злочинності регіону, рівень збільшення (зменшення) інвестиційної та інноваційної активності регіону [5].

Регулююча функція місцевих фінансів тісно пов'язана з функцією регулювання на державному рівні; Україна — унітарна держава, тому визначеність місцевої влади в напрямках фінансової політики не може вступати в протиріччя з діяльністю органів влади вищого рівня, тому напрямки і пріоритети діяльності влади всіх рівнів повинно складатися в єдиний механізм для розвитку держави. Оцінку регулюючої функції в окремому регіоні провести дуже важко, але можливо за допомогою таких показників, як рівень збільшення (зменшення) підприємств малого та середнього бізнесу, показника інноваційної та інвестиційної активності регіону.

Стимулююча функція має дуже важливі аспекти, особливо в період кризових явищ в економіці. Так, стимулюючу функцію державні органи влади та органи місцевого самоврядування можуть проводити через стимулювання споживчого попиту, тобто підтримку рівня зарплат і пенсій, через цільові дотації цін і тарифів, зниження прибуткових податків і їхню диференціацію, стимулювання виробничого попиту — через цільові субсидії за тарифами, зниження податків і зборів, субсидування процентних ставок по кредитах. Оцінити рівень стимулювання на регіональному рівні можливо за допомогою визначення рівня збільшення доходів місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень, збільшення робочих місць, за допомогою впровадження інвестиційних програм місцевих органів влади.

За допомогою цієї схеми можна довести, що місцеві фінанси активно впливають на всю систему державних фінансів, зокрема кожна окрема територія — це фрагмент великої багатогранної фігури, який створює всю складну структуру суспільних фінансів.

У ході економічних реформ в Україні відбувся перерозподіл частини повноважень і відповідальності між рівнями влади. Але при цьому обсяг фінансових потоків, які визначаються взаємними розрахунками між бюджетами, як представлено вище, майже не скоротився в порівнянні з колишньою системою виконання єдиного консолідованого бюджету країни, що відрізнявся високим ступенем централізації управління. Майже 60 % від доходів місцевих бюджетів УРСР у 1980-х роках формувалося за рахунок двох джерел: податку з обороту та платежів державних підприємств і організацій з прибутку. В цілому за рахунок закріплених податків і

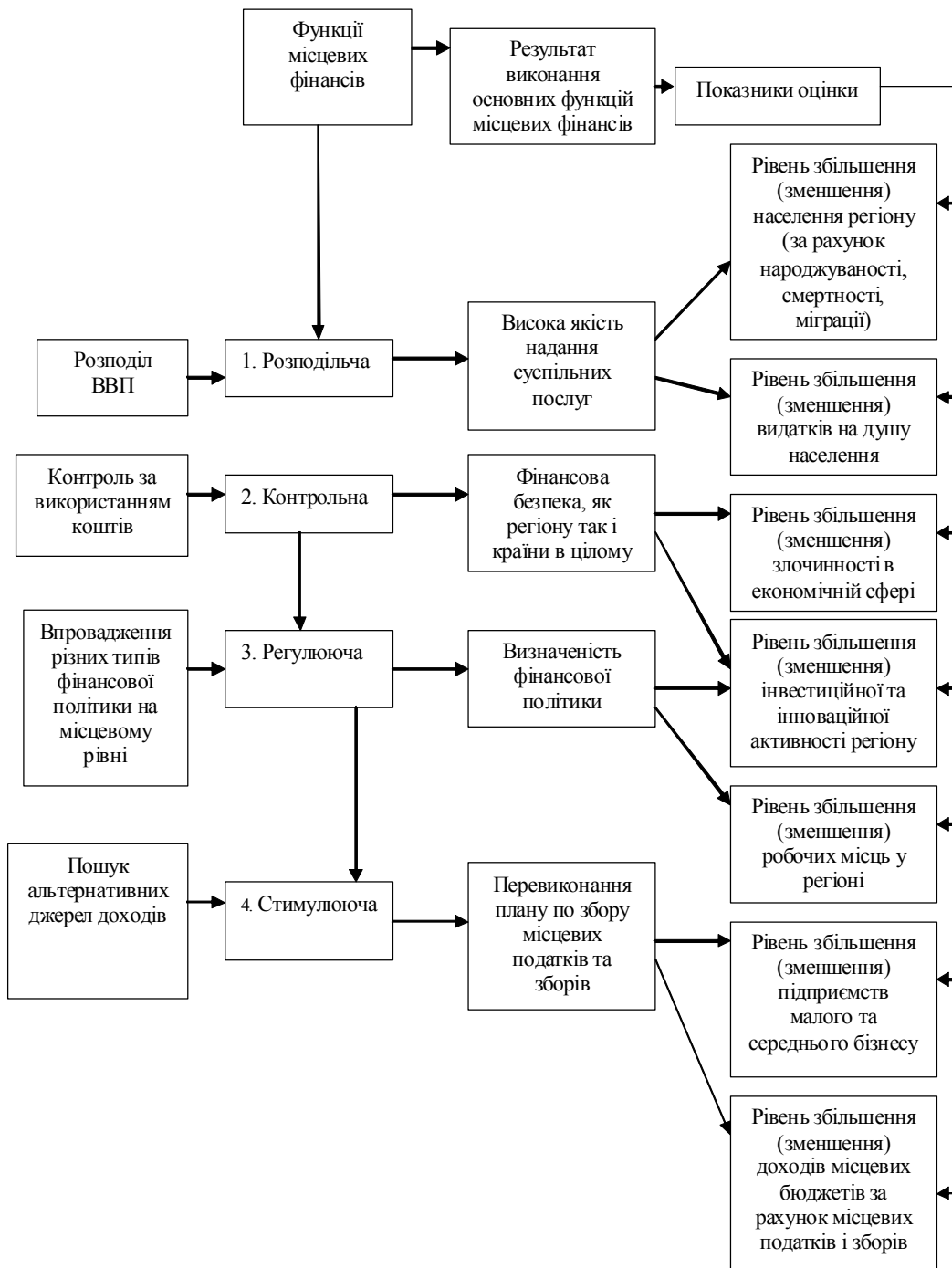

Рис. 1. Основні функції місцевих фінансів

доходів формувалося приблизно 1/3 сукупних надходжень до місцевих бюджетів, бюджетні трансферти становили 1/5, решта надходжень — це регулюючі податки.

Як відомо, між соціально-економічним розвитком регіону та ефективним використанням коштів місцевого бюджету існує тісний зв'язок. У свою чергу, згідно із принципом Парето з метою підвищення якості управління відповідним процесом необхідно визначити ті складові, які найбільшою мірою впливають на розвиток країни. Задля вибору регіонів, які сприяють соціально-економічному розвитку країни, було проведено аналіз валового регіонального продукту (табл. 1).

Таблиця 1
Аналіз валового регіонального продукту 1996–2010 роки [6, с. 48–49]

№ п/п	Області/міста	1996 рік		2000 рік		2005 рік		2010 рік	
		млн. грн.	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %
1	Україна	69287	100	137993	100	982631	100	982631	100
2	АР Крим	2161	3,12	4085	2,96	12848	2,91	30294	3,08
3	Вінницька	2140	3,09	3802	2,76	10207	2,31	22173	2,26
4	Волинська	1012	1,46	2195	1,59	6553	1,48	12090	1,23
5	Дніпропетровська	6536	9,43	13163	9,54	41227	9,34	103280	10,51
6	Донецька	8499	12,27	17278	12,52	58044	13,15	115980	11,80
7	Житомирська	1768	2,55	2835	2,05	7430	1,68	12090	1,23
8	Закарпатська	932	1,35	2151	1,56	6700	1,52	13899	1,41
9	Запорізька	3767	5,44	7568	5,48	19968	4,52	41325	4,21
10	Івано-Франківська	1483	2,14	3117	2,26	9622	2,18	16948	1,72
11	Київська	3015	4,35	5926	4,29	15362	3,48	41509	4,22
12	Кіровоградська	1302	1,88	2159	1,56	6877	1,56	14795	1,51
13	Луганська	3464	5,00	6403	4,64	19716	4,47	42450	4,32
14	Львівська	3016	4,35	5850	4,24	17192	3,89	39802	4,05
15	Миколаївська	1737	2,51	3314	2,40	9553	2,16	22412	2,28
16	Одеська	3533	5,10	7072	5,12	20762	4,70	48645	4,95
17	Полтавська	2974	4,29	5712	4,14	18099	4,10	37213	3,79
18	Рівненська	1397	2,02	2513	1,82	7263	1,65	14898	1,52
19	Сумська	1897	2,74	3495	2,53	8025	1,82	16404	1,67
20	Тернопільська	1091	1,57	1853	1,34	5137	1,16	10938	1,11
21	Харківська	4331	6,25	8271	5,99	25618	5,80	58864	5,99
22	Херсонська	1321	1,91	2348	1,70	6469	1,47	13435	1,37
23	Хмельницька	1854	2,68	2949	2,14	7958	1,80	15710	1,60
24	Черкаська	2033	2,93	3179	2,30	9014	2,04	20716	2,11
25	Чернівецька	841	1,21	1313	0,95	4234	0,96	8433	0,86
26	Чернігівська	1739	2,51	3073	2,23	7627	1,73	14460	1,47
	міста								
27	Київ	5103	7,37	15715	11,39	77124	17,47	186711	19,00
28	Севастополь	341	0,49	654	0,47	2823	0,64	7157	0,73

Після проведеного аналізу можливо визначити п'ять областей, які формують найбільший відсоток валового національного продукту: Донецька область зі значенням у 1996 році 12,27 %, у 2000 році — 12,52 %, у 2005 році — 13,15 %, у 2010 — 11,8 %, Дніпропетровська область у 1996 році — 9,43 %, у 2000 році — 9,54 %, у 2005 році — 9,34%, у 2010 році — 10,51 %, м. Київ у 1996 році — 7,37 %, у 2000 році — 11,39 %, у 2005 році — 17,47 %, у 2010 році — 19,0 %, Харківська область у 1996 році — 6,25 %, у 2000 році — 5,99 %, у 2005 році — 5,8 %, у 2010 році — 5,99 %, Запорізька область у 1996 році — 5,44 %, у 2000 році — 5,48 %, у 2005 році — 4,52 %, у 2010 році — 4,21 %. Для подальшого аналізу, на нашу думку, необхідно провести аналіз валового регіонального продукту на душу

населення, за областями-лідерами у формуванні національного валового продукту, який представлено в табл. 2.

Таблиця 2
Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу, грн. [6, с. 48–49]

№ п/п	Область/місто	1996 рік	2000 рік	2005 рік	2010 рік
1	Дніпропетровська	1706	3562	11909	30779
2	Донецька	1646	3509	12490	25965
3	Запорізька	1821	3795	10683	22810
4	Харківська	1410	2799	9025	21257
5	м. Київ	1937	5965	28780	66802

За даними табл. 2 можна побачити, що найбільше значення валового регіонального продукту на одну особу приходить на жителів м. Києва, у 1996 році цей показник складав 1 937 грн. на одну особу, у 2000 році 5 965 грн., у 2005 році — 28 780 грн., у 2010 році — 66 802 грн., тоді як у Харківському регіоні — цей показник є найменшим порівняно з областями-лідерами у формуванні національного валового продукту, у 1996 році — 1 410 грн., у 2000 році — 2 799 грн., у 2005 році — 9 025 грн., у 2010 році — 21 257 грн., що на 45 545 грн., менше, ніж на одну особу в місті Києві.

На основі одержаних результатів необхідно провести аналіз основних показників соціально-економічного розвитку харківської області, який представлено в табл. 3.

Після проведеного аналізу можливо зазначити, що розвиток Харківської області за основними показниками можливо оцінити як задовільний.

Таку методичку оцінки стану соціально-економічного розвитку регіону можливо використовувати для порівняльного аналізу та побудови планів як окремого регіону, так і країни в цілому.

Таблиця 3
Аналіз основних показників соціально-економічного розвитку Харківської області [7]

№ п/п	Показники	2001 рік	2005 рік	2010 рік	Відхилення 2010 року до 2001 року		Відхилення 2010 року до 2001 року	
					Абсолют	Віднос. %	Абсолют	Віднос. %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Кількість населення, тис. осіб	2937,3	2848,4	2769,1	-168,2	-6,1	-79,3	-2,9
2.	Видатки на душу населення, тис. грн.	457,4	1035,3	3047,4	2590,0	85,0	2012,1	66,0
3.	Місцеві податки і збори, тис. грн.	110914,0	141691,6	301953,6	191039,6	63,3	160262,0	53,1
4.	Загальна сума витрат на інновації, тис. грн.	188102,9	592036,8	525890,2	337787,3	64,2	-66146,6	-12,6
5.	Інвестиції в основний капітал, тис. грн.	2304,8	6341,2	7301,0	4996,2	68,4	959,8	13,1

Продовження Табл. 3

6.	Кількість малих та середніх підприємств, одиниць	53562	123451	152568	99006,0	64,9	29117,0	19,1
7.	Працевлаштовані особи, осіб	38604	59478	47923	9319	19,4	-11555	-24,1
8.	Правопорушення в економічній сфері, кількість зареєстрованих злочинів	9477	7670	6795	-2682	-39,5	-875	-12,9

Впровадження організаційних заходів з покращення системи управління соціально-економічним розвитком регіону є дуже важливим аспектом розвитку місцевого самоврядування, адже формування суспільної думки громадян, їхня безпосередня участь у бюджетному процесі громади позитивно впливатиме на розвиток суспільства в цілому. Однак організаційних заходів для втілення основної мети недостатньо. Ситуація, що склалась на сьогодні, потребує більш глибокого реформування економічної системи на місцевому рівні, адже основний пакет послуг надається громадянам саме на місцевому рівні, тому поліпшення системи управління розвитком регіону є першочерговим завданням держави.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI [Текст] // ВВР. — 2010. — № 50-51. — Ст. 572.
2. Кириленко, О. П. Етапи розвитку місцевих бюджетів України [Текст] / О. П. Кириленко // Фінанси України. — 2006. — № 4. — С. 22-28.
3. Кульчицький, М. І. Формування та використання бюджету за програмно-цільовим методом [Текст] / М. І. Кульчицький, З. В. Перун // Фінанси України. — 2005. — № 2. — С. 78-83.
4. Огонь, Ц. Г. Програмно-цільовий метод та ефективність бюджетних програм [Текст] / Ц. Г. Огонь // Фінанси України. — 2009. — № 7. — С. 20-29.
5. Хлівний, В. К. Оптимізація структури видатків місцевих бюджетів (на прикладі Івано-Франківської області) [Текст] / В. К. Хлівний, З. А. Мацук // Фінанси України. — 2010. — № 8. — С. 53-62.
6. Статистичний щорічник України за 2010 рік [Текст] / за ред. О. Г. Осауленка. — К. : Віпол, 2011. — 566 с.
7. Соціально-економічне становище Харківської області [Електронний ресурс] Головне управління статистики у Харківській області. — URL : <http://uprstat.kharkov.ukrtel.net/ua/socekonstan/>.

Рекомендовано до друку кафедрою фінансів і кредиту Харківського інституту фінансів
Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі
(протокол № 5 від 17 листопада 2011 року)

Надійшла до редакції 22.11.2011

Сукрушева А. О. Взаимосвязь функций местных финансов с показателями социально-экономического развития территории

Рассмотрена взаимосвязь функций местных финансов с показателями социально-экономического развития территории, доказано, что оценка эффективного управления местными финансами зависит от уровня основных показателей социально-экономического развития.

Ключевые слова: местные финансы, функции местных органов самоуправления, показатели эффективности, регулирование, распределение, стимулирование, контроль.

Sukrusheva, A. O. The Relationship of local Finance Functions of the Socio-Economic Development of the Territory

We consider correlation functions of local finance in the socio-economic development of the territory; it is proved that the estimation of effective management of local finances depends on the level of the main indicators of socio-economic development.

Key words: local finance, local government functions, performance, management, distribution, promotion and control.

